

Két jeles nő-pædagogusunk.

Az egyik *De Gerando Antonina*, a másik *Geőcze Sarolta*. Amaz a kolozsvári felsőbb leányiskola igazgatója, emez a komáromi polgári leányiskoláé. Mind a kettő messze kimagaslik a tanítóvilág közönséges színvonala fölött. Kimagaslanak nem csak tudásoknál és lelkesedésök-nél, hanem egyéniségöknél fogva is.

De Gerando Antoninában franczia tűz párosúl a Telekiek merész-ségével (anyja Teleki Emma grófnő), a ki egyáltalán nem respectálja a fennálló intézményeket és szabályokat, ha azok rosszak, vagy legalább neki nem tetszenek. Magas ideáljai vannak, csak azok lebegnek szemé előtt, csak azok megvalósítására tör, lerombolva minden akadályt maga előtt, a nélkül, hogy ideáljai megvalósításának az útja mindig világos volna előtte.

Geőcze Sarolta a művelt magyar nőnek igazi mintaképe. Okos, lelkes, hazaszerető, gyöngéd, szerény. Figyelme mindenre kiterjed, a mi hivatásához és a magyar faj emeléséhez tartozik. És mindenhez okosan és szépen szól hozzá. Egyszer tanultságával lep meg; másszor megfigye-lése, logikája, következtetései emelkednek felül magasan az asszonyi észnek nálunk megszokott mértékén. Nem a részletmunka és a kivitel embere ő sem, hanem inkább az eszméké, a melyek mind a magyar faj emelésére és művelésére vonatkoznak. Minden alkalmat fölhasznál esz-méi terjesztésére, s csodálatosan ért hozzá, hogy a legkisebb, a legigény-telenebb jelenségben is észrevegye az eszmét vagy kapcsolatba hozza eszméivel. És mindehhez még kitünően tud írni. Olyan természetesen, egyszerűen és mégis bájosan foly ajkáról a szó, mintha máskép nem is lehetne elmondani, a mit ő elmond. Valósággal «irva fakad», a mint Rákosi Jenő mondta róla.

De honnan veszem én e vázlatos kép vonásait egyéniségök rajzá-hoz? Sehonnan más helyről, mint mostanság megjelent munkáikból. E két munka: *Reformjavaslatok a felsőbb leányiskolákra nézve*, írta De Gerando Antonina; *Tanulmányok a magyar társadalom életéből*, írta Geőcze Sarolta.

Az utóbbi könyv általánosabb érdekű munka. Különböző alkal-makra írt, más és más helyen megjelent cikkei felölelik nem csak a nőnevelés kérdését, hanem az egész művelt magyar társadalom, sőt itt-ott az egész magyar nemzet emelkedésének actualisabb érdekű kérdéseit. A De Gerando füzeté tisztán a felsőbb leányiskola reformjáról szól, arra nézve konkrét javaslatokkal áll elő, a mit Geőcze nem tesz, s így a két munka mintegy kiegészíti egymást.

Legyen szabad a tárgyi sorrend fonalán haladva, előbb a Geőcze Sarolta tanulmányait mutatnom be, azután meg a De Gerando Antonina reformjavaslatait ismertetnem.

I.

Geőcze Sarolta Tanulmányai tulajdonképen nem is tartoznak szorosan a pædagogia körébe. Csak néhány tanulmánya szól a nőnevelésről, a legtöbb azonban és a legérdekesebbek mai társadalmunk életének, hibáinak és betegségeinek a finom, találó rajza.

Valóban szinte meglepő az az éles megfigyelés, az a biztos tekintet, a melylyel *Geőcze Sarolta* társadalmi életünket, főleg annak a betegségeit látja, bonczolja. A magán- és közerkölcsök súlyedésének mai állapotában igazán haszonnal olvashatja e tanulmányokat mindenki, a kit erkölcsi műveltségünk ügye erősebben érdekel és a ki őszintén keresi a betegség gyógyításának az orvosságát.

Legtöbbbet foglalkozik *Geőcze Sarolta* a művelt magyar társadalom hibáinak és erényeinek az elemzésével. E társadalmi osztályt, úgy látszik, nagyon jól ismeri és nagyon szereti. Ennek a műveltségétől, nemesebb erkölcsi érzületétől várja az egész magyar nemzet megújhodását, művelődését. A szeretet őszinteségével mondja meg hibáit, általános művelletlenségét, a természettudományokban való járatlanságát, a miből az egészség legegységesebb követelményeinek a nem ismerése is ered. Rajzolja korunk önző irányzatát: az anyagi jóllét túlságos cultusát, a fényűzést, úrhatnámsságot, hivatalvadászást, protectio-hajhászást, egy szóval azt az egész zsidongó, nyüzsgő küzdelmet a megélhetésért és jóllétért, a melynek a lélek nemesebb hajlamai, az eszmékért való lelkesedés, a hit, az emberszeretet, a kötelességtudás, sőt igen sokszor a becsület is áldozatul esik.

De nem csak rajzolja ez állapotokat, hanem elemzi, okait is kutatja, bár igazi okfejtésre öntudatosan tán nem is törekszik. Ebből érthető, hogy a társadalmi bajok okainak a megfejtésében nem elég mélyreható és körültekintő. De hiszen nem is szabad hiánynak tartanunk annak a hiányát, a minek kifejtésére az író nem csak maga sem törekedett, de céljánál, műve irányánál és szerkezeténél fogva nem is törekedhetett. Legtöbb szerencsével magyarázza a régi földbirtokos osztály elzüllésének az okait, a megváltozott politikai és társadalmi viszonyokból, a melyekhez ez osztály nem tudott hamarosan hozzá-törődni s régi életmódját az új viszonyok közt is folytatni akarta.

Írónknak érdeklődése azonban kiterjed tovább, a szegényebb társadalmi osztályokra is. Meggyőző erővel rajzolja az urak és parasztok közt az újabb időkben beállt szakadás és elhidegülés okait, a szegény

nép nyomorát, a szövetkezetek szükségét, a felvidéki nép amerikáskodását, a socialismus terjedését, a parasztság elidegenedését hazájától, az uraktól és régi jó erkölceitől, a mik nemzetiségi vidékeinken a népet lelketlen izgatók karjaiba hajtják.

De nem csak a diagnosist állapítja meg a mi irónónk, hanem egyúttal a gyógyítás módjait is kutatja, bár főérdeme és erőssége inkább a baj diagnosisának pontos és helyes megállapításában van. Maga is többször hivatkozik rá, hogy az orvoslás részleteinek a megállapítását és keresztülvételét magánál tapasztaltabbakra bizza. Van azonban neki főleg művelt társadalmunk műveltségi és erkölcsi fogyatkozásainak a gyógyítására egy bár nem új, de annál biztosabb, kedveltebb és hatásosabb orvossága: a nőnevelés. Ezzel a kérdéssel vezet át bennünket irónónk a pædagogia birodalmába.

Geöcze Sarolta azonban nem sokat foglalkozik a pædagogia elméleti részével, hanem inkább kulturális oldalával. Nem azt fejtegeti, hogyan kell nőinket nevelni, hanem inkább azt, hogy milyen fontos tényezője a művelt nő nem csak a családi boldogságnak, hanem egyúttal nemzeti fölvirágzásunknak is. Egyenesen a nők helyes nevelésétől kell várnunk szerinte társadalmi erkölcsünk javulását és nemzeti művelődésünk fölvirágzását. Ide vágó sorait minden magyar nőnek és minden kulturpolitikusnak el kellene olvasnia és megszívelnie. Az ember szinte önkéntelenül arra a gondolatra jut, hogy milyen virágzó és boldog lehetne a magyar nemzet és a magyar társadalom, ha sok olyan fenkölt gondolkodású, a női hivatást oly nemesen értelmező, művelt magyar nőnk volna, mint Geöcze Sarolta.

II.

De Gerando Antonina azt fejtegeti füzetében, milyennek szeretné ő látni a nőnevelést hazánkban. Elítéli a mostani rendszert, s javaslatokat tesz javítására. Kritikája jobb, mint reformja.

Leányiskolai oktatásunk bírálatában jól eltalálja a legnagyobb bajt: műszókkal és adatokkal terhelt, száraz iskolakönyveknek értelem nélküli magoltatását. Ez a tanítás csakugyan minden kritikán alúl való dolog, a mely nem fejleszti az értelmet, nem nemesíti a kedélyt, nem irányítja az akaratot, szóval egyáltalán nem nevel, hanem csak butít, fásít és megfélemlít. Irónónk keményen elítéli ezt a száraz, gépies, a növendékek egyéniségét elhanyagoló, lélekölő tanítást. Itéletének a hevében szinte túlságig megy, mikor hadat üzen még az állandó tanmenetnek is, a mely pedig korántsem akar változhatatlan törvény lenni, csak tervszerű eljárásra akarja vezetni a tanárt. Hadat üzen az osztály-

rendszernek is, mert az olyan egyéniségeket, olyan fejlettségű növényeket szorít össze és állít közös feladatok elé, a kik teljességgel különböző bánást és eljárást kívánnának. Ez igaz is, habár kellő végrehajtás mellett nem oly nagy mértékben igaz, mint irónónk látja. De teljesen elhárítani minden bajt nyilvános és közös iskolázási rendszerrel nem is lehet. Ez sokkal nagyobb és nehezebb kérdés, mint a hogy De Gerando Antonina elbánik vele.

Irónónk reformjának a lényege abban áll, hogy a száraz, gépies tanítás helyébe lelkes, a részletekbe elmélyedő, az egyéniséget tekintető, az érdeklődést fölkeltő, szóval az igazán nevelő tanítás lépjen. Vagyis más szóval: hogy ne rosszul tanítsunk, hanem jól. De hogyan érjük ezt a célzt el? — ez éppen a kérdés.

A teendő intézkedések dolgában De Gerando is bizonytalan, ingadozó. Az eszme embere ő is, nem a kivitelé. Kevés igazán konkrét javaslatot tesz — mert a pädagogia helyes elveinek az ajánlását nem tekinthetjük annak — és a mit javasol, sem mind fogadható el. «Egyszerre csak egyet tanuljon a növendék minden tudományfajtaból.» Nem tudjuk bizonyosan, hogy akarja ezt értetni. Bizonyára nem úgy, hogy a rokon ágakat nem egymás mellett, hanem egymás után kell tanítani. Mert különben kérdésessé válnék a tanítás concentratioja. «Az osztályrendszer helyett szabad cursusokat tartsunk a növendékek számára, hol abból a tárgyból, melyben gyöngébb, addig maradhat, a míg meg nem tanulja, a többi tárgyból pedig mehet magasabb cursusba.» Az angol tanításnak ez a rendszere bizonyára sok jó oldallal bír, de olyan egyszerűen még sem lehetne elfogadni, mint De Gerando Antonina teszi. «A tanár ne legyen egyoldalú szaktudós, a kinek legfőbb gondja a saját tárgya igazságait elsajátíttatni növendékeivel, hanem legyen általános műveltséggel bíró, lelkes, művészi lelkű nevelő, a kinek legfőbb gondja nemes, erkölcsös embereket nevelni.» Igaz, de hol és hogyan kapunk ilyen embereket? Azt meg egyáltalán észre sem veszi De Gerando Antonina, hogy mai nőnevelésünknek annál, hogy leányiskolánkban rosszul tanítanak, van egy még nagyobb baja: az, hogy hazánk igen nagy részében egyáltalán *schogyse tanítanak*, mert nincs elegendő leányiskolánk.

De nem folytatom tovább a részletezést. De Gerando Antoninával lehet vitatkozni, vele egyet nem érteni. Azt azonban senki sem vitathatja el tőle, hogy a nevelést nagy és szent dolognak tartja, hogy feladatairól nem csak helyes, hanem valóban szép eszméi vannak. Legkevésbé vitathatja el tőle bárki is azt a nemes lelkesedést, a melylyel a nőnevelés ügye iránt el van telve, valamint azt az igazán fenkölt gondolkodást, a hogyan a nő hivatását felfogja és magyarázza.

Valóban rövid idő alatt is messze haladna erkölcsileg sok tekin-

tetben megmételvezett mai társadalmi életünk és nemzeti művelődésünk, ha leányainkat csupa olyan derék művelt, lelkes nők nevelnék, mint De Gerando Antonina és Geőcze Sarolta.

Szolnok.

BALOGH PÉTER.

VEGYESEK.

— «Tanítsatok!» (Máté 28. 19.) címmel kath. hitszónoklati és hitoktatási folyóirat indult meg a f. év elején Egerben. Szerkesztője Végh Kálmán egri főszekese gyházi hitszónok, tanítóképző hittan-, pædagogia-, módszertan- és földrajz tanár; főmunkatársai: Bognár Ádám és Gergely József székesfővárosi hitoktatók. A négy íves havi füzetekben megjelenő folyóirat ára egész évre 4 frt 50 kr., (negyedévenként is lehet előfizetni), egyes füzet 40 kr. Célja az igehirdetés mindkét ágát: a templomi és iskolai «tanítást» elméleti alapon, egymással párhuzamban tárgyalni. Egyrészt tehát a hitszónoklat szakközlönye kíván lenni s e téren főleg az a törekvése, hogy minden pap maga készítse beszédét, mert csak a szónok agyában érlelt gondolatnak lehet tanító ereje, másrészt pedig a hitoktatás ügyét akarja felkarolni s e téren a tíz évig fennállt «Katholikus Hitoktatás» helyébe lép. A hozzánk beküldött három első füzet a szerkesztés lelkeségéről tanuskodik s a folyóiratnak őszintén kívánunk terjedést és erősödést.

— A hitoktatás reformjának napirenden levő kérdésével foglalkozik a «Tanítsatok!» cz. kath. hitszónoklati és hitoktatási folyóirat is. (l. fent). eddig megjelent minden számában. *Buday Gerő* áll. főgymn. hittanár (jan. füzet) a középiskolai hitoktatás állapotát nyíltan olyan-nak vallja, mely gyökeres és mentül sürgősebb reformot kíván. A bajokat főleg a következőkben látja: 1. A hittanra nézve nincs egységes tanterv (és hozzávaló utasítás); 2. a hittanár fizetése csekély, nevezetesen a tisztán állami iskolákban, s szerfölött különböző is; 3. a vallástannak igen mellékes szerepe van az iskolában, részint bizonyos felkapott nézetek miatt, részint bizonyos tényezők indolentiája következtében. Concret javaslatok: 1. az egész országban egységes hittani tantervet kell behozni s megfelelő utasításokat kidolgoztatni; 2. az ország középiskoláiban alkalmazott hittanárokat egyenlő fizetésben kell részesíteni és 3. a világi tanárokkal egyenjogusítani. Legjobban sikerült a cikkírónak az egységes tanterv hiányából eredt bajok feltüntetése s legtalálhatóbb erre vonatkozó indítványa. Részletes kimutatásokkal bizonyítja, hogy a hány állami és kir. kath. középiskola van, jóformán annyi tanterv szerint tanítják a hittant s megeshetik, hogy valamely tanuló, ki intézetet változtat, az